

JAHON XOREOGRAFIYASIDA XALQ MUSIQASINING O‘RNI: TADQIQOTCHI NUQTAI NAZARI

Sultangirova Irina Radikovna

O‘zbekiston Respublikasi

E-mail: irinasultangirova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18938094>

Annotatsiya: Ushbu maqola jahon xoreografik madaniyatida xalq musiqasining tutgan o‘rnini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida xalq musiqasining xoreografiyaga ta‘siri, turli xalqlar raqslarida musiqaning o‘ziga xos xususiyatlari va ularning madaniy ahamiyati tahlil etiladi. Maqolada jahon xoreografiyasida xalq musiqasining o‘rni, ahamiyati va rivojlanish tendensiyalari yoritiladi.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению места народной музыки в мировой хореографической культуре. В ходе исследования анализируется влияние народной музыки на хореографию, особенности музыки в танцах разных народов и их культурное значение. В статье освещается место, значение и тенденции развития народной музыки в мировой хореографии.

Kalit so‘zlar: xoreografiya, xalq musiqasi, madaniyat, raqs, ritm, melodiya, an‘ana.

Ключевые слова: хореография, народная музыка, культура, танец, ритм, мелодия, традиции.

Xoreografiya san'ati, insoniyat tafakkurining ko‘rinishi sifatida, madaniy merosimizning eng jonli va ko‘p qirrali yo‘nalishlaridan biridir. U asrlar davomida turli xalqlar va millatlarning o‘ziga xosligini, tarixiy yo‘lini va boy ma‘naviy dunyosini ko‘z o‘ngimizda gavdalantirib keladi. Bu san‘atning nabzi, uning yuragi hisoblangan omil – bu albatta, xalq musiqasi. Xalq musiqasi nafaqat raqs harakatlariga ko‘rinmas yo‘nalish beradi, balki asarga chuqur ma‘no, emotsional quvvat olib kiradi va tomoshabinni nafaqat ko‘rish, balki eshitish orqali ham sahna hodisalariga yanada yaqinlashtiradi. Xalq musiqasi xoreografiyaga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Raqs harakatlari musiqaning sehrli ritmiga, dilbar melodiyasiga va jo‘shqin tempiga muvofiq holda shakllanadi. Misol uchun, o‘zbek xalq raqslarida doira, surnay va nayning dilni titratuvchi sadolari har bir harakatga alohida jo‘shqinlik va hayotiylik baxsh etadi. Ispaniyaning flamenko raqsi esa gitara sadolari va dilbar qo‘shiqlar bilan uyg‘unlashib, betakror dramatik ruhni yaratadi. Har bir xalqning o‘z musiqasi bor, u raqs san‘atiga o‘ziga xos sehrli rang va ohang beradi.

Xalq musiqasi xoreografiya orqali xalqning bebaho madaniy merosini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Raqslar va musiqalar xalqning urf-odatlarini, marosimlari va bayramlarida namoyon bo‘ladi. Ular orqali xalqning boy tarixi, azaliy an‘analari va bebaho qadriyatlarini aks etadi. Shuning uchun xalq musiqasini o‘rganish va asrab-avaylash, xoreografiya orqali uni keng targ‘ib qilish madaniy merosni kelajak avlodlarga bexato yetkazishning eng muhim yo‘lidir.

Xalq musiqasi nafaqat raqs harakatlarini ilhomlantiradi, balki xoreografik asarlarning g‘oyaviy-badiiy mazmunini ham boyitadi. Musiqa raqs orqali xalqning hissiyotlari, nozik kayfiyatlari va teran dunyoqarashini ifodalaydi. Misol uchun, o‘zbek raqslaridagi lirik kuy-qo‘shiqlar orqali insonning tabiatga, muhabbatga va hayotga bo‘lgan cheksiz mehr-muhabbati aks etsa, jangovar raqslarda xalqning mardligi, jasurligi va vatanparvarligining yorqin

namunalari namoyon bo‘ladi. Shunday qilib, xalq musiqasi xoreografik asarlarga chuqur ma’no va betakror mazmun bag‘ishlaydi.

Jahon xoreografiyasida xalq musiqasidan foydalanishning turli shakllari mavjud. Ba’zi xoreograflar xalq musiqasini o‘z asarlarida to‘liq va o‘zgarishsiz holda ishlatishsa, boshqalari uni qayta ishlab, zamonaviy uslublar bilan uyg‘unlashtiradilar. Bu orqali xalq musiqasining yangi qirralari ochiladi, unga zamonaviy nafas beriladi. Ammo har qanday holatda ham xalq musiqasi xoreografik asarlarga o‘ziga xos milliy ruh va jozibali rang bera oladi.

Xalq musiqasining xoreografik madaniyatdagi o‘rni va ahamiyati beqiyosdir. U raqs san’atining negizi, bitmas-tuganmas ilhom manbai va madaniy merosning muhim bo‘lagidir. Xalq musiqasini o‘rganish, asrab-avaylash va targ‘ib qilish xoreografik madaniyatni rivojlantirishning muhim shartidir. Zero, o‘z ildizlariga ega bo‘lgan san’atgina barkamol va abadiy bo‘lishi mumkin.

Kelajakda xalq musiqasining xoreografik madaniyatdagi o‘rni yanada ortishi kutilmoqda. Globallashuv jarayonida turli xalqlar madaniyatining o‘zaro ta’siri kuchayishi natijasida xalq musiqasi yangi xoreografik yo‘nalishlar va uslublarning paydo bo‘lishiga turtki beradi. Bu esa jahon xoreografik madaniyatini yanada boyitadi va rang-barang qiladi.

Xalq musiqasining xoreografik madaniyatga ta’siri faqatgina undan yasalgan ohanglar bilan cheklanib qolmaydi. U raqqoslar va xoreograflarning ijodiy fikrlash tarzini ham shakllantiradi. Raqs san’ati ustalari xalq musiqasidan ilhomlanib, yangi raqs harakatlari, kompozitsiyalar va sahna ko‘rinishlarini yaratadilar. Xalq musiqasi raqsning ritmik tuzilishini, dinamikasini va emotsional rangini belgilab beruvchi muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, xalq musiqasi xoreografik asarlarning tarbiyaviy ahamiyatini ham oshiradi. Raqs tomoshabinlarni xalqning tarixi, urf-odatlar va an’analari bilan tanishtiradi. Xalq musiqasi orqali raqs san’ati yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Raqs tomoshasidan zavq olayotgan har bir inson o‘z xalqining madaniy merosiga yaqinlashadi.

Xalq musiqasi va xoreografiya o‘rtasidagi simbiyotik aloqa ularning ikkalasining ham rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Xoreografik asarlar xalq musiqasining ommalashuviga yordam beradi, uni yangi avlodlarga yetkazadi. O‘z navbatida, xalq musiqasi xoreografiyaga yangi g‘oyalar, mavzular va uslublar beradi. Bu uzluksiz jarayon madaniy merosimizning boyishiga xizmat qiladi.

Demak, xalq musiqasi xoreografik madaniyatning ajralmas qismi ekanligini e’tirof etishimiz lozim. U raqs san’atining o‘zagi, qudrati va kelajagidir. Xalq musiqasini asrab-avaylash, uni o‘rganish va rivojlantirish xoreografiya sohasida yangi marralarga erishishning muhim omilidir. Kelajak avlodlar ham xalq musiqasi va raqsning betakror uyg‘unligidan bahramand bo‘lishlari uchun bu borada doimiy izlanishlar olib borishimiz zarur.

Xalq musiqasining xoreografiya bilan o‘zaro ta’siri faqatgina ijodiy va tarbiyaviy sohalar bilan chegaralanib qolmaydi. U, shuningdek, raqs san’atining ijtimoiy-siyosiy hayotdagi rolini ham belgilab beradi. Bayramlar, marosimlar va turli tadbirlarda xalq musiqasi va raqsi birgalikda namoyish etilib, xalqning birligi, o‘ziga xosligi va madaniy identitetini aks ettiradi. Raqs orqali xalq o‘zining orzu-umidlari, g‘alabalari va qayg‘ularini ifoda etadi.

Bundan tashqari, xalq musiqasi va raqsi turizm sohasiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ko‘plab sayyohlar aynan milliy madaniyatni, xususan, xalq musiqasi va raqsini tomosha qilish uchun keladilar. Bu esa, o‘z navbatida, mahalliy xalq hunarmandchiligi, san’ati va turizm

infratuzilmasining rivojlanishiga turtki beradi. Xalq musiqasi va raqsi nafaqat madaniy meros, balki iqtisodiy resurs hamdir. Shu bois, xalq musiqasi va xoreografiyasini qo'llab-quvvatlash, ularni saqlash va rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lishi lozim. Buning uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish, ta'lim muassasalarida raqs va musiqani o'qitishni kuchaytirish, folklori o'rganish markazlarini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, xalqaro festivallar va tadbirlarni o'tkazish zarur.

Hukumatning bu boradagi sa'y-harakatlari xalq musiqasi va raqsining yanada rivojlanishiga, uning xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirishga xizmat qiladi. Madaniy diplomatiya vositasi sifatida xalq musiqasi va raqsi turli davlatlar o'rtasida do'stona aloqalarni mustahkamlash, madaniy almashinuvni rivojlantirish va o'zaro tushunishni yaxshilashga yordam beradi.

Shuningdek, xalq musiqasi va raqsini ommalashtirishda ommaviy axborot vositalarining ham o'rni beqiyosdir. Televidenie, radio va internet orqali xalq musiqasi va raqsi namunalari keng auditoriyaga yetkazilishi, yosh avlodning milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni bu san'at turiga jalb etadi.

Bundan tashqari, xalq musiqasi va raqsi sohasidagi tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Ilmiy izlanishlar xalq musiqasi va raqsining tarixi, nazariyasi va amaliyotini chuqurroq o'rganishga, uning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga va uni kelajak avlodlarga to'g'ri yetkazishga xizmat qiladi.

Xalq musiqasi va raqsida millatning qadimiy tarixi, urf-odatlar, qadriyatlar va estetik ideallari mujassam. Bu san'at namunalari xalqning o'ziga xos dunyoqarashi, tabiatga va jamiyatga munosabati, orzu-umidlari va armonlari aks etadi. Shu bois, xalq musiqasi va raqsini o'rganish va ommalashtirish orqali biz o'z tariximizni, madaniyatimizni va milliy o'zligimizni anglash imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Xalq musiqasi va raqsini rivojlantirishda nodavlat tashkilotlarning ham ishtiroki muhim rol o'ynaydi. Ushbu tashkilotlar xalq musiqasi festivallari, raqs tanlovlari, ilmiy konferensiyalar va boshqa madaniy tadbirlarni tashkil etish orqali xalq musiqasi va raqsini keng targ'ib qilishga va uning rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. Bundan tashqari, nodavlat tashkilotlar xalq musiqasi va raqsi sohasida faoliyat yuritayotgan iste'dodli yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga yordam berishi mumkin.

Shuningdek, xalq musiqasi va raqsini o'qitish tizimini takomillashtirish zarur. Maktablar, kollejlarda va universitetlarda xalq musiqasi va raqsi darslarini kiritish, o'quv dasturlarini yangilash va zamonaviy o'qitish usullarini qo'llash yosh avlodning milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshirishga va ularni bu san'at turiga jalb etishga yordam beradi. Bundan tashqari, xalq musiqasi va raqsi o'qituvchilarining malakasini oshirish va ularni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, xalq musiqasi xoreografik madaniyat uchun nafaqat ilhom manbai, balki uni shakllantiruvchi, rivojlantiruvchi va ijtimoiy ahamiyatini oshiruvchi kuchdir. Uni asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish – barchamizning muqaddas burchimizdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Новерр Ж. Ж. «Письма о танцах и балетах». Л.; М.: Искусство, 1965.
2. Блазис К. «Танцы вообще. Балетные знаменитости и национальные танцы». СПб.: Лань, Планета музыки, 2008

3. Безуглая, Г. А. Музыкальный анализ в работе педагога-хореографа / Г. А. Безуглая. - СПб. : Лань; Планета музыки, 2015.
4. Ванслов, В. В. Статьи о балете. Музыкально-эстетические проблемы балета / В. В. Ванслов. - Л. : Музыка, 1980.
5. Королева, Э. А. Танец и художественная культура. От возникновения человечества до первых великих цивилизаций / Э. А. Королева. - Минск : Армита-Маркетинг. Менеджмент, 1997.